

Een scheepsmodel uit de 18e eeuw

Verrijking der Indische afdeling

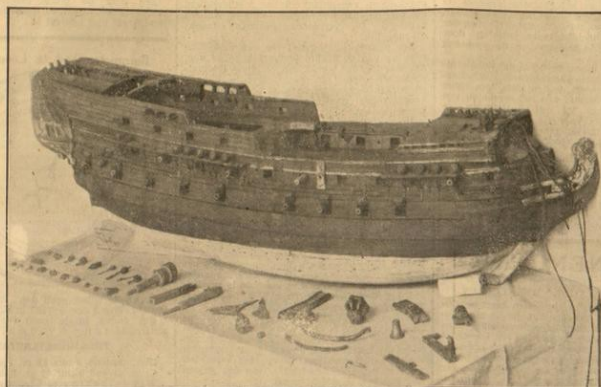
OKS

Orttema-Kingma Stichting

© 2022 OKS-transcriptie

Aanwinst voor Museum Het Prinsessehof.

Een scheepsmodel uit de 18e eeuw. — Verrijking der Indische afdeling.

Het model van het O. I. koopvaardij-schip „Bosch en Hoven“ uit 1750, met enkele losse fragmenten, zooals het in den antiekhandel werd opgepikt.

De Indische afdeling in het Prinsessehof te Leeuwarden is een zeer bezienwaardige aanwinst rijker geworden. Een scheepsmodel uit de 18e eeuw.

De belangstellende lezer zal wellicht met eenige verwondering vragen hoe een model van een oud-Hollandsch koopvaardij-schip, hoe mooi van lijn en vorm het ook moge zijn, een geschikte aanwinst kan zijn in een Museum-zaal, die gewijd is aan de inlandische cultuur, de kunst en kunstnijverheid in den Oost-Indischen Archipel.

Want de beide hoven-voorzalen in het Prinsessehof zijn speciaal gewijd aan dat wat de Indiër voor zich zelf als iets moois maakte en gebruikte. Hij, die hiervan kan en wil genieten, zal in de eerste plaats getroffen zijn door den grooten rijkdom van ornament, die niet alleen de beschaafde Javanen van oudsher in zijne gebruikte en versieringsvoorwerpen heeft weten aan te brengen, doch zal ook verbaast zijn door de buitengewoon hoogaanende versieringskunst, waarmee een Dajak uit midden-Borneo of een Paposa uit Nieuw-Guinea zijn wapens en gebruiksvoorwerpen met rijk lijnen- en kleurspel mooi wist te maken.

De invloed, die van den Europeaner uitgaat op deze oeroude versieringskunst van den Inlander, is altijd funest, onverschillig of de Europeesche beschaving doelbewust optreedt als de tegenvoeder en vernietiger van de oude inlandische tradities, dan wel wanneer de Europeesche beschaving tracht als „de meerdere“ nieuwe leiding te geven voor de instandhouding en modernisering der oude schoonheids-tradities.

Het gevolg van de eerste soort beschavings-invoerd wordt gemakkelijk getypeerd door het feit, dat de inlander zijn oude technieken prijsgeeft en er goedkope machinale bezet- of warenstukken voor in de plaats neemt.

Het gevolg van de tweede soort bemoeuwing is, dat wij verjaast worden op voor Europeesche zeden en gebruiken bestemde voorwerpen, die opgesteld door technieken, die daarmee niet het minste verband hebben, reeds alleen daarom al ieder aesthetisch gevoel kwetsen.

De oud-Hollandsche versieringskunst, hoe mooi deze op zich zelf ook moge zijn, heeft uit dien hoofde in een zaal, waar men de aesthetische zijde van het oude Indische handwerk wil laten zien, niets te maken.

En toch is het fraaie scheepsmodel, dat in het Prinsessehof een plaats heeft gekregen, tusschen de Indische kunstnijverheid zeer wel op zijn plaats.

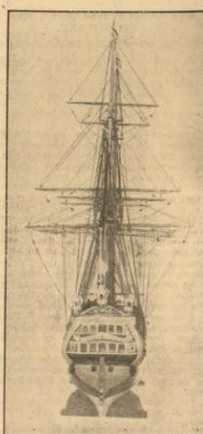
Het tentoongestelde model stelt n.l. een koopvaardij-schip der Oost-Indische Compagnie voor, speciaal van het type, dat de geregelde verbinding tusschen het moederland en de Koloniën in de 18e eeuw onderhield. Het is n.l. het model van het driemast-koopvaardij-schip „Bosch en Hoven“, dat in 1750 voor rekening van de Amsterdamsche Kamer van de Vereenigde Oost-Indische Compagnie is gebouwd.

De naam van het schip, met een gebruikelijke fonetische verbaasting geschreven als „Bosch-en-hoven“, is nog in den spiegel van het model te lezen. De naam van het schip is blijkbaar gekozen in navolging van den naam van een buitenplaats aan de Vecht of elders in de omgeving van Amsterdam, ingericht en bewoond geweest door één der Bewindhebbers van de V.O.C.

Het schip Bosch en Hoven mat 150 last en was 150 voet lang. Dit zijn Amsterdamsche maatstaven van 0,293 M. lengte, zoodat het schip naar onze tegenwoordige maat slechts 42½ M. lang was. Vergeleken bij onze tegenwoordige mail-steamers waren het dus maar notedoojes, waarmee onze voorvaders in de 17e en 18e eeuw om de Kaap de Goede Hoop heen naar Indië voeren.

Het is een driemast koopvaardij-schip bewapend met 48 stukken geschut, welke bewapening, ofschoon deze schepen meest gezamenlijk in vloeten van 8 à 10 stuks of meer voeren, in de 18e eeuw zeer noodig was niet alleen in tijden van oorlogsgevaar, maar ook om zich de zeerovers uit Duinkerken, van de Barbarische kust of van elders van het lijf te kunnen houden.

Het schip had geen langen staat van dienst, omdat deze houten schepen in de warme landen veel van temperatuurvloeien hadden te lijden. Na eenige reizen van Patria naar de Oost en in retourvloeten van daar naar het vaderland te hebben gemaakt, werd het schip

Achteraanzicht van het gerestaureerde scheepsmodel.

na zijn laatste reis naar Oost-Indië te hebben gedaan in 1770 aldaar afgelegd en verkocht. De gekuipde romp van het model, de dekken met de kanonnen, de sierlijk bewerkte voorsteven met het gallioen en de niet minder fraaie achtersteven met den spiegel waren nog in origineelen toestand aanwezig. Enige kleine onderdelen hiervan, als enkele kanonnen, één der fraaie statie-lantaarns op den achtersteven waren verdwenen, doch konden met absolute zekerheid omtrent vorm en versiering gemakkelijk worden bijgemaakt.

De oorspronkelijke tuigage was echter verloren gegaan. Door den bouwver van scheepsmodellen F. van Meekeren te Hindeloopen is de fraaie tuigage, die het model thans versiert, naar oude modellen en gegevens op kunstvaardige wijze opnieuw aangebracht.

De restauratie is door van Meekeren met liefde voor zijn werk en zonder op den tijd, dien deze knutselwerkjes eischen, te letten, vervaardigd.

De loggersnake stukjes houtwerk zijn weer op hun plaats gebracht enkele ontbrekende onderdeeltjes zijn bijgesneden. De scheepsankers zijn door hem van metaal gegoten en de tuigage is door hem van zijden touwtjes vervaardigd. Vooral het want eischte veel werk en zorg. Van Meekeren heeft daarvoor een eigen systeem bedacht. Zijden draadjes, drie in getal, worden door hem ineen gedraaid met een handig werktuig, dat werkt als het groote rad op de lijnbanen van onze verdwenen oude touwslagerijen.

De hierdoor verkregen tuigage is ijssterk en kan dus vele jaren den tand des tijds doorstaan.

Er zijn op deze manier niet minder dan een 70-tal kloosjes zijde aan dit ééne scheepsmodel vervaardigd.

Het model, dat de geschiedenis van de Hollandische kolonisatie in- en de vaart naar en van Indië in de 18e eeuw levendig houdt is als zoodanig zeer zeker op zijn plaats in de Indische zaal van het Prinsessehof.

December 1936.

NANNE OTTEMA.

Het O. I. koopvaardij-schip „Bosch en Hoven“, uit 1750, zooals het er thans, na de restauratie door F. van Meekeren te Hindeloopen, uitziet.

Een scheepsmodel uit de 18e eeuw. – Verrijking der Indische afdeeling.

De Indische afdeeling in het Prinsessehof te Leeuwarden is een zeer bezienswaardige aanwinst rijker geworden. Een scheepsmodel uit de 18e eeuw.

De belangstellende lezer zal wellicht met eenige verwondering vragen hoe een model van een oud-Hollandsch koopvaardij-schip, hoe mooi van lijn en vorm het ook moge zijn, een geschikte aanwinst kan zijn in een Museum-zaal, die gewijd is aan de inlandsche cultuur, de kunst en kunstnijverheid in den Oost-Indischen Archipel.

Want de beide boven-voorzalen in het Prinsessehof zijn speciaal gewijd aan dat wat de Indiër voor zich zelf als iets moois maakte en gebruikte. Hij, die hiervan kan en wil genieten, zal in de eerste plaats getroffen zijn door den grooten rijkdom van ornament, die niet alleen de beschaafde Javaan van oudsher in zijne gebruiks- en versieringsvoorwerpen heeft weten aan te brengen, doch zal ook verrast zijn door de buitengewoon hoogstaande versieringskunst, waarmee een Dajak uit midden-Borneo of een Papoea uit Nieuw-Guinea zijn wapens en gebruiksvoorwerpen met rijk lijnen- en kleurenspeel mooi wist te maken.

De invloed, die van den Europeaan uitgaat op deze oeroude versieringskunst van den inlander, is altijd funest, onverschillig of de Europeesche beschaving doelbewust optreedt als de tegenvoeter en vernietiger van de oude inheemsche tradities, dan wel wanneer de Europeesche beschaving tracht als „de meerdere”?) nieuwe leiding te geven voor de instandhouding en moderniseering der oude schoonheidstradities.

Het gevolg van de eerste soort beschavings-invloed wordt gemakkelijk getypeerd door het feit, dat de inlander zijn oude technieken prijsgeeft en er goedkoope machinale bazar- of warenhuis-producten voor in de plaats neemt.

Het gevolg van de tweede soort bemoeizucht is, dat wij vergast worden op voor Europeesche zeden en gebruiken bestemde voorwerpen, die opgesierd door technieken, die daarmee het minste verband hebben, reeds alleen daarom al ieder aesthetisch gevoel kwetsen.

De oud-Hollandsche versieringskunst, hoe mooi deze op zich zelf ook moge zijn, heeft uit dien hoofde in een zaal, waar men de aesthetische zijde van het oude Indische handwerk wil laten zien, niets te maken.

En toch is het fraaie scheepsmodel, dat in het Prinsessehof een plaats heeft gekregen, tusschen de Indische kunstnijverheid zeer wel op zijn plaats.

Het tentoongestelde model stelt n.l. een koopvaardij-schip der Oost-Indische Compagnie voor, speciaal van het type, dat de geregelde verbinding tusschen het moederland en de Koloniën in de 18e eeuw onderhield. Het is n.l. het model van het driemast-koopvaardij-schip „Bosch en Hoven”, dat in 1750 voor rekening van de Amsterdamsche Kamer van de Vereenigde Oost-Indische Campagne is gebouwd.

De naam van het schip, met een gebruikelijke fonetische verbastering geschreven als „Bosschenhooven”, is nog in den spiegel van het model te lezen. De naam van het schip is blijkbaar gekozen in navolging van den naam van een buitenplaats aan de Vecht of elders in de omgeving van Amsterdam, ingericht en bewoond geweest door één der Bewindhebbers van de V.O.C.

Het schip Bosch en Hoven mat 150 last en was 150 voet lang. Dit zijn Amsterdamsche voeten van 0,283 M. lengte, zoodat het schip naar onze tegenwoordige maat slechts 42½ M. lang was. Vergeleken bij onze tegenwoordige mail-stoomers waren het dus maar notedopjes, waarmee onze voorvaders in de 17e en 18e eeuw om de Kaap de Goede Hoop heen naar Indië voeren. Het is een driemast koopvaardijship bewapend met 48 stukken geschut, welke bewapening, ofschoon deze schepen meest gezamenlijk in vloten van 8 à 10 stuks of meer voeren, in de 18e eeuw zeer noodig was niet alleen in tijden van oorlogsgevaar, maar ook om zich de zeeroovers uit Duinkerken, van de Barbarijsche kust of van elders van het lijf te kunnen houden.

Het schip had geen langen staat van dienst, omdat deze houten schepen in de warme landen veel van temperatuurinvloeden hadden te lijden. Na eenige reizen van Patria naar de Oost en in retourvloten van daar naar het vaderland te hebben gemaakt, werd het schip na zijn laatste reis naar Oost-Indië te hebben gedaan in 1770 aldaar afgelegd en verkocht. De gekuipde romp van het model, de dekken met de kanonnen, de sierlijk bewerkte voorsteven met het gallioen en de niet minder fraaie achtersteven met den spiegel waren nog in origineelen toestand aanwezig. Eenige kleine onderdeelen hiervan, als enkele kanonnetjes, één der fraaie statie-lantaarns op den achtersteven waren verdwenen, doch konden met absolute zekerheid omtrent vorm en versiering gemakkelijk worden bijgemaakt.

De oorspronkelijke tuigage was echter verloren gegaan. Door den bouwer van scheepsmodellen F. van Meekeren te Hindeloopen is de fraaie tuigage, die het model thans versiert, naar oude modellen en gegevens op kunstvaardige wijze opnieuw aangebracht.

De restauratie is door van Meekeren met liefde voor zijn werk en zonder op den tijd, dien deze knutselwerkjes eischen, te letten, vervaardigd. De losgeraakte stukjes houtwerk zijn weer op hun plaats gebracht enkele ontbrekende onderdeeltjes zijn bijgesneden. De scheepsankers zijn door hem van metaal gegoten en de tuigage is door hem van zijden touwtjes vervaardigd. Vooral het want eischte veel werk en zorg. Van Meekeren heeft daarvoor een eigen systeem bedacht. Zijden draadjes, drie in getal, worden door hem ineengedraaid met een handig werktuigje, dat werkt als het groote rad op de lijnbanen van onze verdwenen oude touwslagerijen.

De hierdoor verkregen tuigage is ijzersterk en kan dus vele jaren den tand des tijds doorstaan.

Er zijn op deze manier niet minder dan een 70-tal klosjes zijde aan dit ééne scheepsmodel verwerkt.

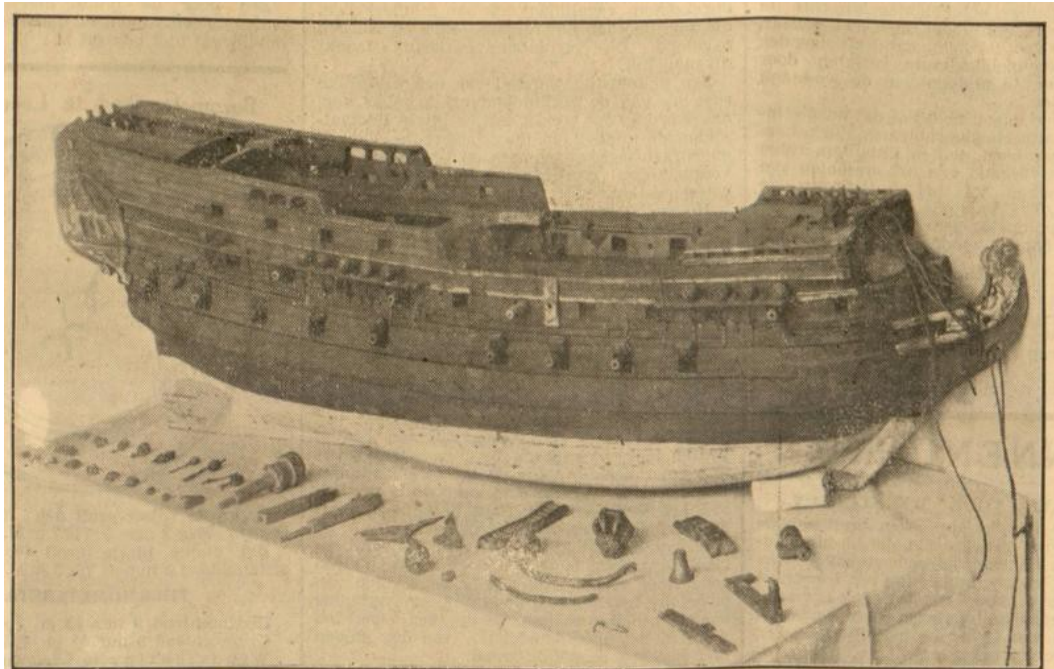
Het model, dat de geschiedenis van de Hollandsche kolonisatie in- en de vaart naar en van Indië in de 18de eeuw levendig houdt is als zoodanig zeer zeker op zijn plaats in de Indische zaal van het Prinsessehof.

December 1936.

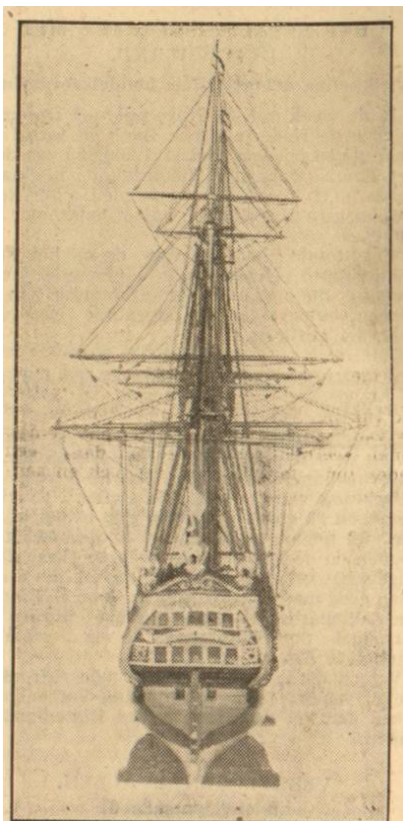
NANNE OTTEMA.

Illustraties:

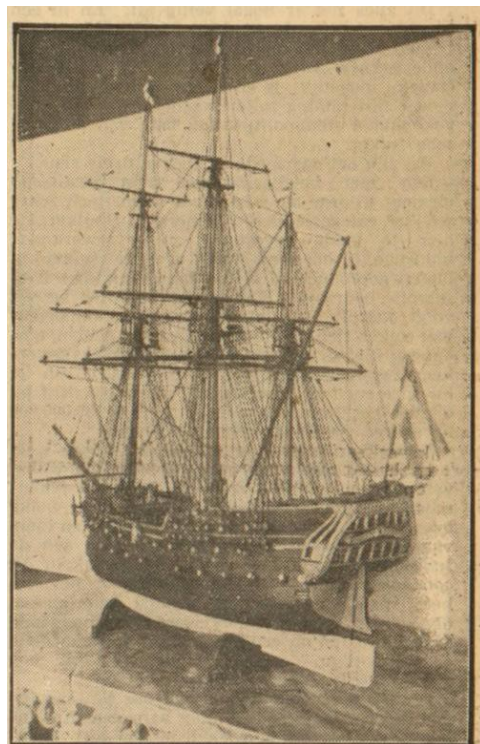
- Het model van het O.I. koopvaardijship „Bosch en Hoven” uit 1750, met enkele losse fragmenten, zooals het in de antiekhandel werd opgepikt.
- Achteraanzicht van het gerestaureerde scheepsmodel.
- Het O.I. koopvaardijship „Bosch en Hoven”, uit 1750, zooals het er thans, na de restauratie door F. van Meekeren te Hindeloopen, uitziet.

Het model van het O. I. koopvaardijship „Bosch en Hoven" uit 1750, met enkele losse fragmenten, zooals het in den antiekhandel werd opgepikt.

Achteraanzicht van het gerestaureerde scheepsmodel.

Het O. I. koopvaardijship „Bosch en Hoven", uit 1750, zooals het er thans, na de restauratie door F. van Meekeren te Hindeloopen, uitziet.